

Definicje i terminologia. Część 2

Wprowadzenie

Kontynuując temat zmian w terminologii wprowadzonych w nowej normie ISO 14001 w kolejnym odcinku poradnika przybliżamy nowe definicje, które wprowadzono w normie ISO 14001:2015. Tym razem ograniczymy się do terminologii zawartej w zasadniczej części normy.

Niezależnie od tego, przedstawicielom organizacji utrzymujących i doskonalących swoje systemy zarządzania oparte na normie ISO 14001 po raz kolejny zalecamy uważne zapoznanie się zarówno z Załącznikiem A do tej normy, jak i normą ISO 14004. Ta ostatnia powstała z myślą właśnie o tych osobach - w odróżnieniu od normy ISO 14001, zawierającej wyłącznie wymagania będące podstawą do oceny systemu. Warto podkreślić, że kilka z nowych definicji pojawiło się w normie ISO 14001:2015 tylko ze względu na to, że wszystkie normy ISO dotyczące systemów zarządzania zawierają „część wspólną”, która co do zasady musi być uniwersalna. Dlatego nie wszystkie nowe definicje wymagają wyjaśnienia specjalistom zajmującym się systemami zarządzania środowiskowego.

Nowe definicje¹

Cykl życia (wyrobu lub usługi)

W nowej normie pojawiła się definicja - „cykl życia”. Jest to termin znany specjalistom, ale w języku potocznym bywa niewłaściwie rozumiany. Oznacza kolejne i powiązane etapy powstawania i użytkowania wyrobu (lub świadczenia usługi) od pozyskania surowców, poprzez projektowanie, wytwarzanie wyrobu lub świadczenie usługi, transport/dostawę, użytkowanie wyrobu, przetwarzanie go po zakończeniu użytkowania i zagospodarowanie odpadów. Definicja ta stanowi element ważnej zmiany w normie ISO 14001 mającej na celu wzmocnienie wymagań w zakresie nadzoru nad operacjami, które są realizowane poza siedzibą organizacji lub poza jej terenem, ale które pozostają choćby pod ograniczonym wpływem organizacji.

Zlecać na zewnątrz

W ścisłym związku z definicją „cyklu życia” w normie pojawiła się definicja dotycząca zlecenia na zewnątrz. Zgodnie z tą definicją zlecenie na zewnątrz oznacza zawarcie porozumienia (w dowolnej formie), na mocy którego organizacja zewnętrzna realizuje część funkcji lub procesów organizacji utrzymującej system zarządzania środowiskowego. Mimo iż organizacja zewnętrzna nie jest objęta zakresem systemu zarządzania, zlecane na zewnątrz funkcje lub procesy powinny pozostawać pod nadzorem lub wpływem organizacji tj. znaleźć się w zakresie systemu zarządzania. Innymi słowy, w ramach wspomnianego porozumienia organizacja utrzymująca system zarządzania

¹ Terminy przytoczone w artykule pochodzą z roboczej wersji tłumaczenia normy ISO 14001:2015 na język polski. W związku z tym, że prace nad oficjalnym tłumaczeniem nie zostały zakończone przez Polski Komitet Normalizacyjny, autor nie może zagwarantować, że w wersji ostatecznej nie ulegną one zmianie.

środowiskowego może określić stosowne wymagania, które ograniczą całościowy wpływ na środowisko. Opiera się to na założeniu, że zlecenie określonej czynności innemu podmiotowi nie zwalnia organizacji zlecającej z odpowiedzialności za wpływy na środowisko wynikające z prowadzonej na jej zlecenie działalności.

Najwyższe kierownictwo

W nowej normie ISO 14001 zdefiniowano termin „najwyższe kierownictwo”. Mimo, iż w języku potocznym termin ten nie budzi wątpliwości, to w praktyce audytowania systemów zarządzania środowiskowego często można spotkać się z sytuacją, w której wymagania stawiane najwyższemu kierownictwu (np. obowiązek sformułowania polityki środowiskowej czy przeprowadzenia przeglądu zarządzania) są realizowane przez osoby na niższym szczeblu struktury organizacyjnej. W nowej normie ISO 14001 najwyższe kierownictwo to osoba lub grupa osób, które na najwyższym szczeblu kierują organizacją i ją nadzorują. Potrzeba przyjęcia tej definicji wynika z tego, że na kwestię przywództwa i zaangażowania najwyższego kierownictwa położono większy nacisk niż w poprzednim wydaniu normy.

Skuteczność

Nowa norma ISO 14001 wprowadziła także definicję „skuteczności”. Termin ten oznacza stopień, w jakim zaplanowane działania są realizowane, a zaplanowane wyniki osiągnięte. Konieczność wprowadzenia tej definicji wynika z faktu, że termin „skuteczność” pojawia się w nowej normie kilkunastokrotnie (znacznie częściej niż w poprzednim wydaniu), a skuteczność prowadzonych działań jest traktowana jako istotne kryterium oceny zgodności z wymaganiami normy.

Monitorowanie, pomiar, wskaźnik

Definicje dotyczące wymienionych wyżej trzech terminów są ze sobą ściśle powiązane. Dlatego warto omówić je łącznie, szczególnie że terminy „monitorowanie” i „pomiary” bywają (niesłusznie) stosowane zamiennie. „Monitorowanie” oznacza określenie statusu systemu, procesu lub działania w drodze sprawdzania, nadzorowania lub szczegółowej obserwacji. Szczególnym sposobem sprawdzania jest oczywiście „pomiary”, który zdefiniowano jako proces określenia wartości. Pomiar może być zatem elementem monitorowania, ale monitorowanie wymaga okresowego powtarzania pomiarów w celu śledzenia trendów. Na podstawie monitorowania (a więc również na bazie wyników pomiarów) można formułować wskaźniki, które zdefiniowano w nowej normie jako mierzalne przedstawienie stanu lub statusu działań operacyjnych, zarządzania lub warunków. W przypadku systemu zarządzania środowiskowego będzie chodzić przede wszystkim o warunki środowiskowe, które w nowej normie doczekały się odrębnej definicji.

Warunki środowiskowe

„Warunki środowiskowe” oznaczają stan lub charakterystykę środowiska określoną w danym czasie. „Warunki środowiskowe” należy traktować jako punkt odniesienia i element kontekstu, w którym działa organizacja. Wskutek działalności organizacji warunki środowiskowe mogą ulegać pogorszeniu lub poprawie. Warto również podkreślić, że nie tylko organizacja może wpływać na warunki środowiskowe, ale również warunki środowiskowe mogą wpływać na organizację. Zatem określony stan środowiska może determinować ryzyka dla organizacji. Przykładem może być wielkość zasobów wód podziemnych wykorzystywanych w procesach produkcyjnych. Z jednej strony organizacja poprzez intensywne wykorzystanie tych zasobów może pogorszyć stan środowiska (obniżyć poziom zasobów), z drugiej zmniejszone zasoby mogą oznaczać dla organizacji konieczność ograniczenia swojej działalności.

Ryzyko oraz ryzyka i szanse

Na zakończenie niniejszego odcinka omówimy dwie definicje, które są bodajże najważniejsze dla zmian w wymaganiach normy, czyli te, które związane są z pojęciem ryzyka. Mimo, iż jest to nowy termin w treści normy ISO 14001, wiele organizacji (świadomie bądź nie) opierało swój system zarządzania na ocenie ryzyk. Ten dość złożony koncepcyjnie termin zdefiniowano dość lakonicznie jako „skutek niepewności”. W wielu przypadkach nie można być całkowicie pewnym konsekwencji zaistnienia pewnych okoliczności. I właśnie ten brak pewności jest nazwany ryzykiem. Ryzyka warto analizować po to, aby lepiej się przygotować do potencjalnych konsekwencji niektórych zdarzeń. Tę lakoniczną definicję opatrzone aż czterema uwagami, co przybliżyło temat. Zwrócono uwagę, że ryzyko związane jest na ogół z brakiem wiedzy lub informacji na temat prawdopodobieństwa wystąpienia określonych następstw zdarzeń lub na temat natury tych następstw. Przypomniano, że często wagę danego ryzyka określa się jako kombinację prawdopodobieństwa wystąpienia pewnych zdarzeń i wagi ewentualnych następstw ich wystąpienia. Warto zwrócić uwagę, że tego typu podejście jest często stosowane w procedurach oceny znaczenia aspektów środowiskowych, co potwierdza tylko wyrażony na wstępie pogląd, że elementy oceny ryzyka od dawna są stosowane w systemach zarządzania środowiskowego. Podkreślono także, że ryzyko dotyczy możliwości wystąpienia zarówno pozytywnych jak i negatywnych konsekwencji wystąpienia danej sytuacji. Oznacza to, że (wbrew potocznemu rozumieniu) termin „ryzyko” nie ma zabarwienia pejoratywnego. Druga ze wspomnianych definicji „ryzyka i szanse”, jest nieco niekonsekwentna, co wielokrotnie było wskazywane podczas prac Komitetu Technicznego 207 ISO. Termin ten został zdefiniowany jako „potencjalne niekorzystne skutki (zagrożenia) i potencjalne korzystne skutki (szanse). Niekonsekwencja polega na tym, że słowo „ryzyka” (określone w poprzedniej definicji jako termin neutralny) przeciwstawiono słowu „szanse”. Innymi słowy w tej drugiej definicji użyto potocznego znaczenia słowa „ryzyko”. Użytkownikom nowej normy ISO 14001 nie pozostaje nic innego niż przymknięcie oka na tę niekonsekwencję. Warto jednak zapamiętać, że kwestię ryzyk i szans należy odnosić do organizacji, a nie tylko środowiska.

W następnym odcinku przedstawimy kolejne kwestie związane z terminologią przedstawione w załączniku A do nowej normy ISO 14001. Mają one bardzo istotne znaczenie dla właściwej interpretacji wymagań określonych w zasadniczej części normy.

Opracował: Robert Pochyluk

1. Prawa autorskie zastrzeżone. Kopiowanie całości i fragmentów opracowania jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.
2. Opracowanie ma charakter informacyjny i autor nie ponosi odpowiedzialności prawnej za niewłaściwe stosowanie lub brak oczekiwanych efektów.

Reklama

Ochrona środowiska

ISO 14001, EMAS, OHSAS 18001, ISO 45001

Bezpieczeństwo i higiena pracy

REGULIS

PROSTE PRAWO W INTERNECIE

Poznaj i zrozum wymagania

bez analizowania ustaw i rozporządzeń!

www.regulis.pl

